

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ДЖЕРЕЛ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ У ПРАВОЗАСТОСУВАННІ

*Грищенко О.А., к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри кримінального права і кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Теорія держави і права в нашій країні знаходиться на такому етапі свого розвитку, який вимагає критичного переосмислення ряду її категорій, виходу на новий рівень досліджень, щоб з'єднати досягнення правової науки та суміжних галузей знань. Однією з таких категорій, які потребують поглибленої розробки є категорія «джерела права». Джерела права грають величезну роль в правовій системі і вимагають широкого комплексного підходу до їхнього дослідження, що дозволяє розкрити історичну еволюцію, а також взаємозумовленість джерел права і характеру правовідносин.

В останні роки питання про джерела кримінального права набуло особливої актуальності у зв'язку з тими кардинальними трансформаціями, які відбулися у національному праві, що викликано процесами міжнародної інтеграції, правової глобалізації, посилення значення гуманітарних і конституційних засад правового регулювання. Проблема джерел кримінального права вийшла на рівень не просто фундаментальної, а методологічно-значущої проблеми, вирішення якої фактично розділило наукове співтовариство на два табори: тих які відстоюють тезу про Кримінальний кодекс України як про єдине джерело кримінального права і тих, які визнають кримінальне право поліджерельною галузю. Зазначене підтверджує об'єктивну необхідність подальшого більш ґрунтовного дослідження проблеми щодо переліку джерел кримінального права України, щодо змісту та співвідношення джерел кримінально-правового регулювання та кримінально-правової заборони.

Не заперечуючи той факт, що актуальність встановлення переліку джерел кримінального права обумовлюється, насамперед, необхідністю поглибленого дослідження саме невирішених, суперечливих та дискусійних положень теорії кримінального права, - тим не менш вважаємо за необхідне підкреслити *актуальність розглядаємого питання з точки зору його практично-прикладного значення*.

Кількість чинників, які обумовлюють необхідність оцінки значення та актуальності цього питання на підставі комплексного теоретичного та практичного підходу на сьогодні дедалі збільшується.

Та *інтенсивність*, з якою в сучасний період змінюється кримінальне законодавство України (на сьогодні в КК із 459 статей, які визначені у Особливій частині КК, лише 111 статей сформульовані у попередній редакції, яка існувала і на час набуття чинності КК 2001 р.; 338 статей набули суттєвих змін як в частині положень, що містяться у диспозиції норми, так і в санкції; до того ж, визначено 58 нових безпосередніх об'єктів злочину – нових статей), - загострила проблеми *правозастосування, забезпечення якісного та належного тлумачення та застосування кримінально-правових норм*.

Безумовним є те, що чіткість у визначенні переліку нормативно-правових актів, які мають бути визнані у якості джерел кримінального права та кримінально-правового регулювання, визнання їхньої певної ієрархії мають суттєво позначитися на якості *системного сприйняття та тлумачення* значної кількості новостворених норм, *забезпечити єдність* у правозастосуванні на будь-якому рівні.

Ми вже не можемо не визнати того факту, що в певних випадках *судове тлумачення* суттєво впливає на регулювання кримінально-правових відносин, оскільки може доповнювати певним чином кримінально-правову норму шляхом її уточнення та конкретизації змісту та сутності, особливо у випадках *наявності суперечливостей та нечіткості законодавчих формулювань*, у разі необхідності *встановлення місця припису (тим більш новели кримінального закону)* у системі кримінального закону та його взаємозв'язку та *рівня юридичної сили* у системному тлумаченні.

Актуальність питання розширення джерел кримінального права (кримінально-правового регулювання) підсилюється досить суттєвим реформуванням судової системи, новими підходами у визначенні сутності та значення рішень Конституційного та Верховного суду України для вирішення справи по суті, забезпечення справедливості кримінального правосуддя.

Введення *інституту конституційної скарги* суттєво посилить рівень захисту прав громадян, в тому числі і у системі кримінального правосуддя. Можна передбачити той факт, що в результаті розгляду конституційних скарг може скластися нова судова практика, в тому числі і по кримінальним справам. Відповідно значення Конституційного суду у тлумаченні норм кримінального права, у здійсненні впливу на рішення судів суттєво підвищиться. Створення нового найвищого Верховного суду, який має приймати остаточні рішення по кримінальним справам, обмежувати свавілля та виправляти помилки судів нижчого рівня, *формувати єдину, обов'язкову та зрозумілу для всіх судову практику*, - теж суттєво позначиться на порядку та підходах у тлумаченні та застосуванні кримінально-правових норм.

До того ж, слід врахувати ще одне досить суттєве реформування, якого зазнає кримінально-процесуальна діяльність: передбачається *впровадження практичного змагання у судовому процесі*, коли результат розгляду справи буде залежати від позиції двох рівних сторін, наданих ними доказів. Тож суд має стати тим механізмом, який дозволить кожній людині справедливо вирішити свою справу.

Отже, вище вказане підтверджує розширення переліку джерел кримінального права (кримінально-правового регулювання), яке підсилить значення належного якісного системного тлумачення кримінально-правових норм на підставі врахування положень різних джерел кримінального права, зокрема рішень Конституційного та Верховного суду України, різними суб'єктами кримінального правосуддя.